

Issue 1/2006

วารสาร
มิวเซียม
สยาม
MoSI Journal

พิพิธภัณฑการการเรียนรู้

โกษาปาน

ราชทูตผู้ก่แผ่นดิน

*Kosa Pan:
the Ambassador
Who Saved the Kingdom*

ภุทธ ภุมมะชน
Phuthorn Bhumadhon

โกษาปาน

ราชทูตผู้แก้แผ่นดิน

Kosa Pan:

the Ambassador

Who Saved the Kingdom

ภทร ภุมธน

Phuthorn Bhumadhorn

พิพิธภัณฑการการเรียนรู้

ISBN: 978-974 -13-3138-3
หนังสือ: โภษาปาน ราชทูตผู้กู้แผ่นดิน
ผู้เขียน: ภูธร ภูมะธน
จัดพิมพ์โดย: สถาบันการเรียนรู้และสร้างสรรค์ (พิพิธภัณฑการการเรียนรู้)
๔ ถนนสนามไชย แขวงพระบรมมหาราชวัง เขตพระนคร กรุงเทพฯ ๑๐๒๐๐
www.ndmi.or.th
พิมพ์ครั้งแรก: ธันวาคม ๒๕๕๐
จำนวนพิมพ์: ๑,๐๐๐ เล่ม
ออกแบบปกและรูปเล่ม: DREAM CATCHER GRAPHIC CO.,LTD. โทร. ๐ ๒๔๕๕ ๓๙๓๒, ๐ ๒๔๕๕ ๓๙๔๕
พิมพ์ที่: บริษัท ไทยยูเนียนกราฟฟิกส์ จำกัด โทร. ๐ ๒๔๑๕ ๕๘๐๘

สารบัญ

คำนำผู้เขียน	๑๒
ความนำ	๑๔
บทที่ ๑ โงษาปาน ดันวงศ์จักรี?	๒๗
บทที่ ๒ ออกพระวิสุทธสุนทรหรือออกพระวิสูตรสุนทรกันแน่	๓๗
บทที่ ๓ ประสพการณ์การทำงานก่อนได้เป็นราชทูต	๔๑
บทที่ ๔ ใครเลือกโกษาปานเป็นราชทูต... สยามหรือฝรั่งเศส	๔๕
บทที่ ๕ ทำไมจึงเลือกโกษาปานเป็นราชทูต	๕๑
บทที่ ๖ โงษาปานไปฝรั่งเศส เพื่อ...?	๕๕
บทที่ ๗ ใครเป็นใคร ในคณะราชทูตครั้งโกษาปาน	๖๓
บทที่ ๘ การต้อนรับราชทูตโกษาปานที่ฝรั่งเศส	๗๕
บทที่ ๙ ทำไมคนฝรั่งเศสจึงสนใจติดตามพฤติกรรมโกษาปาน	๘๗
บทที่ ๑๐ มิใช่แค่เชิญพระราชสาส์น แต่ยังเจรจาความเมืองด้วย	๙๓
บทที่ ๑๑ โงษาปานพีแวกอร์ในฝรั่งเศส	๑๐๑
บทที่ ๑๒ โงษาปาน นักบันทึก	๑๓๕
บทที่ ๑๓ เมื่อกลับจากฝรั่งเศสโกษาปานมีหน้าที่ต้อนรับคณะราชทูต	๑๕๑
บทที่ ๑๔ ทฤษฎีอิทธิพลฝรั่งเศสในสยาม	๑๖๑
บทที่ ๑๕ ทำความเข้าใจกับประชาคมฝรั่งเศส	๑๗๗
บทที่ ๑๖ อวสานโกษาปาน	๑๘๓
บทที่ ๑๗ อนุสรณ์และความทรงจำเรื่องโกษาปาน ที่พระนครศรีอยุธยาและลพบุรี	๑๙๑
บทสรุป	๒๐๗

โกษาปาน

ราชทูตผู้ยิ่งใหญ่

สมัยกรุงศรีอยุธยา

โดย
ศาสตราจารย์ ดร.
นิธิ ติ้วทอง

It is widely supposed the Kosa Pan played two important roles in Thai history, namely that he was an ancestor of the Chakri Dynasty, and that he went as ambassador to France in the 17th century.

The suggestions that he was an ancestor of the Chakri Dynasty was first made in documents dating only from the reigns of Kings Mongkut and Chulalongkorn (the 4th and 5th Kings of the dynasty). It therefore awaits more evidence.

His role as Siamese ambassador to the court of King Louis XIV is recorded in numerous sources.

The Siamese-French relationship began in a clear and straightforward manner with the arrival of the Father Lambert de la Motte at Ayutthaya in 1662. King Narai granted the French missionary freedom to proselytize, prompting the French monarch to harbour great hopes for French influence in the East.

Thus began a murky series of misunderstandings and diplomatic manoeuvres designed to convert the Siamese King to Christianity and gain control of strategic places like Bangkok and Mergui, with the ultimate aim of taking over the whole kingdom.

The Siamese court at first welcomed these overtures as a means of promoting international trade, increasing revenue, and forging relations with a great power, thus enhancing Siam's prestige with its neighbours and discouraging internal dissent.

However as the years passed, this noble beginning deteriorated as missionaries, diplomats and others provided the French court with

conflicting information, and the French became increasingly aggressive in their demands, leading to an ugly confrontation.

Diplomatic exchanges led to a French military presence, and then to a secret plot to conquer Siam.

This aggressive policy worked well at first, due to the machinations of Constantine Phaulkon, a Western adventurer who had found favour at the Siamese court and acted as France's secret agent, smoothing the way while at the same time seeking his own advantage from the French endeavors. However a number of Siamese, led by Buddhist monks and a senior courtier, Phra Phetracha, were aware of what was going on. So when King Narai became too ill to govern, they united to oppose the plot.

Earlier Siamese embassies to France failed. One in 1681 was lost at sea and another in 1682-84 proved ineffectual.

Signs of France's aggressive intent became apparent in 1685 when the embassy led by the chevalier de Chaumont arrived in Siam to demand King Narai's immediate conversion to Christianity. He further demanded that the audience be conducted without reference to Siamese court etiquette in order to emphasize the dignity of France as a representative of a superior civilization.

The initial Siamese response was to comply, to a large extent, in order to make the best of a bad situation. King Narai himself complied in matters of etiquette, but when it came to appointing a return mission in response to the French embassy, he took pains to select as Siamese

ambassador a man of great experience, broad culture and greatest circumspection. This was Kosa Pan, who lead the Siamese mission departing in December 1685 and arriving in France in June 1686.

French records state that the members of this embassy were of a more impressive appearance and higher intelligence than those of earlier missions. Furthermore their duties were not confined to conveying the royal letter; they were also empowered to discuss matters of state with the French authorities. Kosa Pan made it clear to the French, that Siam was unhappy with France's aggressive attitude in religious and military matters.

At its first audience with King Louis XIV, the Siamese embassy approached the throne with deep prostrations in accordance with Siamese court etiquette. Many at the French court were impressed by the solemnity and dignity of this act, but it also confirmed misunderstanding as it seemed that the Siamese were kowtowing in acceptance of the French king as their emperor. Thus the aggressive policy received further impetus.

The next French embassy to Siam, lead by Monsieur de la Loubère and Monsieur Céberet, came to request the right to station French troops at Bangkok and Mergui. The mission was accompanied by a large numbers of troops for this purpose, though their announced intention was to be of service to the Siamese king. The mission was also accompanied by Father Tachard who had been empowered to negotiate secretly with Phaulkon for the success of the plot to take over Siam.

This mission, which brought Kosa Pan home, arrived in Siam in July 1687, again demanding special treatment as representative of an advanced nation to a backward one. Furthermore, the French troops stationed at Mergui by Phaulkon behaved in a high-handed manner, pillaging as they pleased.

At this point Siamese patience had become strained to the extreme, King Narai was losing faith in Phaulkon, and had become too ill to govern. Thus those who apposed the French threat came to the fore. They included Phra Phetracha and his son, and Kosa Pan, all determined to do away with Phaulcon, the fifth columnist.

They therefore had Phaulkon executed, then presented the French with an ultimatum:- either to respect Siamese sovereignty or to withdraw, with a guarantee that their retreat would be facilitated by the Siamese. At this point, King Narai expired, giving the anti-French faction a free hand.

The Siamese approach was wise and cautious, aiming to minimize violence and offence as it was realized that, if pushed too far, the French might retaliate with even greater force.

The Siamese therefore brought gradual pressure to bear, taking hostages as bargaining chips and making it clear that the conflict was strictly between Siam and those French who, under the influence of Phaulkon, wished her ill. Other French who had not been party to the plot (as well as other Westerners resident in Siam) were innocent and might therefore continue to live and trade here unmolested.

Thus the enemy was divided and the aggressors reduced to a single, isolated party.

The commander of the French Troops, Desfarges, determined to save what was left of the situation, set up his forces in the fort at Bangkok to fight off the Siamese. However, he found himself besieged and after four months, with no hope of resupply or relief, decided to retreat to his base at Pondicherry in South India. The Siamese facilitated the provisioning of his ships and allowed a safe departure.

However, the role of Kosa pan in these events is little known.

Phra Phetracha and Kosa Pan put an end to French ambitions in Siam through negotiation, compromise and the judicious use of force. Furthermore, Kosa Pan took pains to make clear to the French authorities why Siam opposed them. To explain the righteousness of the Siamese cause he pointed out that:-

- The French had conspired with Phaulkon to take Mergui
- The French forces at Bangkok and Mergui had ill-treated the Siamese population.
- The French forces had disregarded Siamese sovereignty

He did not mention other sources of Siamese discontent, perhaps because they were not perfect evidence for Siam's case.

Kosa Pan's efforts to create mutual understanding seem to have been fruitful to some extent as the conflict did not deteriorate into an insoluble situation. But other factors contributed to the solution, for instance, the fact that France was at war with her neighbors in Europe.

Kosa Pan's significant role in these events is little known, perhaps because modern historians have tended to play down the bitterness of that conflict as "unconstructive". An example is the work of Brother F. Hilaire which has become a classic.

Brother Hilaire (a missionary of the Brothers of St. Gabriel) wrote extensively in Thai in praise of the French role here, portraying Phaulkon as a tragic hero, in contrast to Thai sources which show him in a much less favorable light. The popular impression is thus that while King Narai promoted a progressive relationship with France and the West, his benighted successors destroyed that relationship. This misunderstanding has become part of the school curriculum, and Kosa Pan has almost disappeared from Thai history.

Historians of all nationalities might like to consider Siamese temple murals dating from the late Ayutthaya and early Bangkok periods. In scenes of the Buddha's victory over Mara the demonic forces include Westerners in the elegant costume of the 17th century. They were not perceived as enlightened liberators; on the contrary they were seen as fearful threats to civilized order.

This view may reflect the Siamese experience in the 17th century when King Narai at first welcomed the French as a beneficent new influence, only to meet with greed and aggression.

To the French, Kosa Pan may have seemed ungrateful as, having received the favour of Louis XIV, he returned to Siam to turn against the French.

In contrast, the Siamese should recognize him as one who upheld Siam's honour at international level and worked to preserve its sovereignty.

This extraordinary series of events is almost incredible: how the relationship between France and Siam which began so promisingly in 1662 deteriorated into raw confrontation, and how the confrontation was resolved with minimal damage to both parties. It has also been wildly misunderstood and misrepresented.

Though the crisis was resolved and the worst scenario averted, it was also a tragedy. Many of the returning French perished before reaching their homeland; Kosa Pan, the wise and skilful negotiator, later fell from favour and, accused of treason, committed suicide.

Might this small piece of history be an example for us today concerning the relationships between great powers and smaller nations? Must greed and aggression prevail? Or may wisdom and compromise lead to imperfect but happier outcomes?

Phuthorn Bhumadhon

คำนำผู้เขียน

ความใฝ่ฝันครั้งหนึ่งในชีวิตของผมคือ อยากจะเขียนประวัติศาสตร์เรื่องยาวสักเรื่อง เป็นประวัติศาสตร์ที่ตรงกับความจริงมากที่สุด ไม่เจือปนด้วยอคติส่วนตัว ผลงานประวัติศาสตร์นั้นต้องสะท้อนประเด็นต่างๆ ที่เป็นประโยชน์ในการเพิ่มพูนทัศนคติแก่ผู้อ่าน ที่สำคัญคือทำอย่างไรให้คนอยากอ่านหรืออยากจะทำ

ทั้งที่เรียนมาเพื่อเป็นนักประวัติศาสตร์อาชีพ เป็นศิษย์มีครู แต่เมื่อลองจับๆ จ้องๆ ปลายปากกาเริ่มเขียนประวัติศาสตร์เรื่องยาวหลายครั้ง ก็รู้ตัวว่าไม่มีความสามารถพอ อดีตก็นึกเขียนได้แค่บทความสั้นๆ...ฝันไม่เคยเป็นจริง

มาช่วงอายุปูนี่ เกิดความรู้สึกอยาก-อยากเขียนประวัติศาสตร์เรื่องยาวๆ ผนวกกับเมื่อครั้งได้รับเชิญให้ประชุมกับสถาบันพิพิธภัณฑการการเรียนรู้แห่งชาติในโครงการจะจัดนิทรรศการพิเศษเรื่องคนไทยในสังคมโลก ซึ่งหนึ่งในบุคคลที่เป็นคนไทยและมีบทบาทในสังคมโลกในอดีตนั้นคือ **โกษาปาน** จึงอยากขุดคุ้ยเรื่องราวของบุคคลท่านนี้ ด้วยเหตุที่ยังไม่มีประวัติศาสตร์ที่มีเนื้อหาเกี่ยวกับท่านยาวๆ ใจมากพอ ทั้งๆ ที่โกษาปานมีบทบาทมากยิ่งกว่าที่รู้จักกันดีคือ เป็นราชทูตไปฝรั่งเศส อีกทั้งเมื่อครั้งที่ผมได้รับทุนให้ไปอบรมวิชาพิพิธภัณฑที่กรุงปารีส เมื่อกว่ายี่สิบปีก่อนนั้น เป็นโอกาสที่ดีที่ได้รวบรวมหลักฐานประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับโกษาปานไว้ได้มากพอสมควร เกรงว่าถ้าไม่รีบนำมาชำระสะสาง ข้อมูลดังกล่าวอาจจะสูญหายพร้อมกับชีวิตของผม จึงตัดสินใจเรียบเรียงประวัติศาสตร์เรื่องยาวเป็นครั้งแรกในชีวิตคือ เรื่องของโกษาปาน

ความยุ่งยากในการเรียบเรียงเรื่องของโกษาปาน ที่สมควรนำมาชี้แจงในที่นี้คือ ชื่อบุคคลในยุคโกษาปานมีชีวิตโดยเฉพาะชื่อชาวยุโรป ได้รับการถ่ายทอดชื่อจากอักษรโรมันเป็นอักษรไทยค่อนข้างเสรีจากผู้แปลแต่ละท่าน ฉะนั้นชื่อบุคคลคนเดียวกันอาจเขียนแตกต่างกัน เช่น แซญญอเล-แซนเยอเล ลายี-ลาญญี-ลาญญี พอร์บัง-พอร์เบ็ง ดูบรูอัง-ดูบรูอ็อง เป็นต้น ผมได้คงไว้ซึ่งความแตกต่างของชื่อต่างๆ จากผู้แปลแต่ละท่านที่ได้ถ่ายทอด นอกจากนั้น การแปลงคริสต์ศักราชเป็นพุทธศักราช ยังคงใช้สูตรสะดวกคือ ใช้ ๕๔๓ บวกกับคริสต์ศักราช อย่างไรก็ตาม หากหลักฐานสยามและหลักฐานฝรั่งเศสระบุตรงกันโดยไม่สามารถใช้สูตรสะดวก ๕๔๓ บวกได้ เช่น ท้ายสนธิสัญญาสยาม-ฝรั่งเศสลงนามกันที่เมือง

ลพบุรีเมื่อเดือนธันวาคม ค.ศ. ๑๖๘๗ ตรงกับ พ.ศ. ๒๒๓๑ ก็ให้ใช้ตามหลักฐานที่ปรากฏนั้น
ผมตระหนักดีว่าโลกทัศน์และประสบการณ์ของบุคคลเป็นเรื่องปัจเจก ไม่สมควรเป็น
เรื่องที่ใช้ครอบงำความคิดผู้อื่นโดยไม่ไตร่ตรอง แต่ทัศนคติ-อคติส่วนตัวอาจแทรกอยู่ใน
เนื้อหาประวัติศาสตร์ที่เขียนได้โดยไม่ตั้งใจ

งานประวัติศาสตร์นั้น แท้จริงแล้วเป็นเรื่องของจิตใต้สำนึกรวมทั้งจิตไม่สำนึกของ
ผู้เขียนพัวพันอยู่ด้วยไม่มากก็น้อย แต่ผมขอยืนยันว่า เรื่องของโกษาปานที่เสนอในที่นี้ ได้มาจาก
ข้อมูลที่พยายามรวบรวมให้ได้มากที่สุดเท่าที่จะทำได้ และตั้งใจประเมิน-เรียบเรียงด้วยความเป็นธรรม
แต่กระนั้นก็ตาม ยังมีข้อมูลเกี่ยวกับโกษาปานอีกมากมาย ที่ตกหล่น ถูกมองข้าม
และอาจจะทำให้เรื่องราวไม่ตรงกับความจริงอย่างที่สุดได้ ฉะนั้น เรื่องของโกษาปานที่แท้จริง
จะเป็นอย่างไรนั้น ควรขึ้นอยู่กับการวินิจฉัยของผู้อ่าน รวมทั้งข้อมูลใหม่ๆ ที่จะปรากฏใน
อนาคตด้วย

ผมได้รับความช่วยเหลือในการเรียบเรียงประวัติศาสตร์เรื่องนี้ให้สมบูรณ์ ที่สมควร
แสดงขอบคุณมา ณ ที่นี้คือ สถานเอกอัครราชทูตฝรั่งเศสประจำประเทศไทย รศ.ดร.กรรณิกา
จรรย์แสง อาจารย์ไมเคิล ไรท นางสาวสุดาราศุภญา ผศ.ทัศนีย์ กระจ่างอินทร์ อาจารย์ปรีดี
พิศภูมิวิถึ M. Morgan Sportès นางสาวจุลลดา มีจุล นายวรกานต์ วงษ์สุวรรณ นางสาว
พัชรลดา จุลเพชร นางสาวไอยยเอื้อ รวีฤทธิ์ นายกฤษณะ บุญเทียม นายปรามินทร์ เครือทอง
นายภูษรงค์ จันทวิช นางสาวชวนชม สมนึก นายธวัชชัย ตั้งศิริวานิช และนายนิเวศ เพื่อนทิม

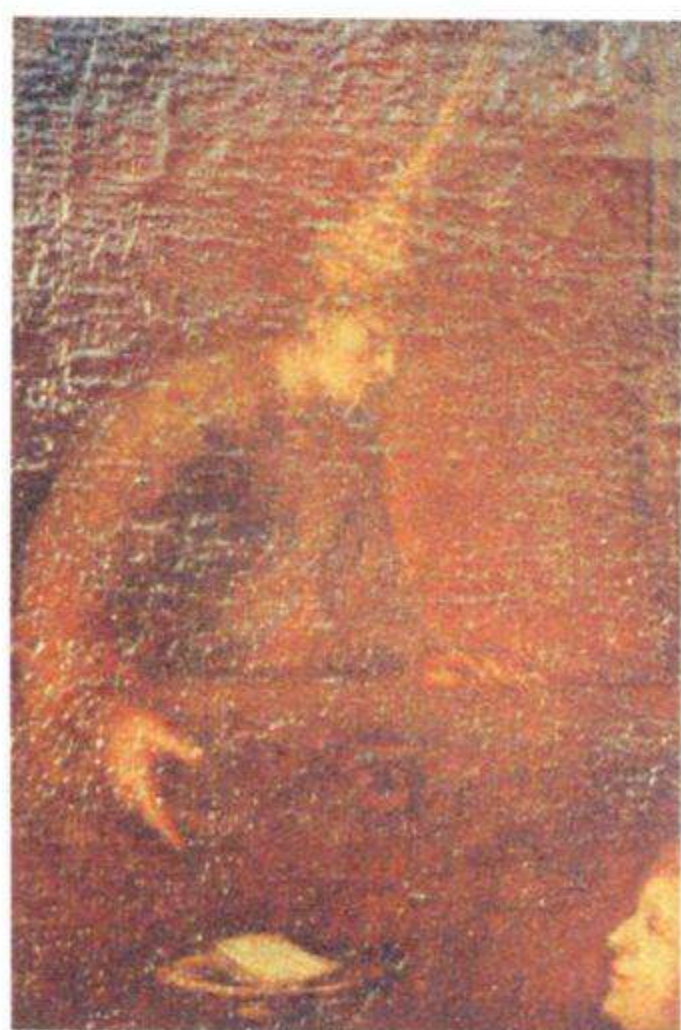
จุดประสงค์ในการเรียบเรียงเรื่องของโกษาปาน ผมมิได้ต้องการปลุกใจให้รักชาติหรือ
เคียดแค้นฝรั่งเศส ในทางตรงข้ามผมต้องการให้ความสัมพันธ์สยาม-ฝรั่งเศสซึ่งมีมานานช้
จรุงโรจน์โชติช่วงต่อไปในอนาคต อย่าได้สะดุดลงเพราะเกิดกิเลสจากฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งหลง
ทาง ด้วยการแปลงความสัมพันธ์ฉันมิตรสู่ความคิดอยากครอบงำ และตั้งใจกอบโกยผล
ประโยชน์จากอีกฝ่าย ด้วยผลจะเกิดตามมาคือความบาดหมาง ดังกรณีศึกษาจากเรื่องนี้ ฝ่าย
สยามเองต้องตระหนักด้วยเช่นกัน เมื่อคบหาสมาคมกับนานาชาติ-ประเทศ

สังขรณ์จากประวัติศาสตร์คือ บทเรียนจากประวัติศาสตร์ไม่เคยตาย

ธันวาคม ๒๕๕๐

ภูธร ภูมะธน ๑๓

ความนำ

พระนารายณ์ พระมหากษัตริย์พระองค์ที่ ๒๗ ของอาณาจักรอยุธยา ครองราชย์ตั้งแต่เดือนตุลาคม ค.ศ. ๑๖๕๖-๑๑ กรกฎาคม ค.ศ. ๑๖๘๘ (พ.ศ. ๒๑๙๙-๒๒๓๑) เป็นภาพขณะเสด็จออกมารับพระราชสาส์นพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ทูลเกล้าฯ ถวายโดยราชทูตฝรั่งเศสคือเซอวาลิเยร์ เดอ ซีม็องต์ เมื่อวันที่ ๑๘ ตุลาคม ค.ศ. ๑๖๘๕ (พ.ศ. ๒๒๒๘) ณ พระบรมมหาราชวัง พระนครศรีอยุธยา จากภาพเขียนสีน้ำมัน อาจจะมีอายุเก่าแก่ตั้งแต่ราวปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๗ (ต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๓) สมบัติของ ม. ช็อง โคลด เกรากี (Jean-Claude Gerakis) เมืองมาร์แซย์ ประเทศฝรั่งเศส

ตลอดระยะเวลา ๔๐๐ กว่าปีของราชอาณาจักรอยุธยา เหตุการณ์ไมตรีและความบาดหมางระหว่างสยามกับฝรั่งเศส ในรัชสมัยพระนารายณ์ถึงปลายรัชสมัยพระเพทราชา ราว ค.ศ. ๑๖๖๒-๑๗๐๐ (พ.ศ. ๒๒๐๕-๒๒๔๓) เป็นช่วงระยะเวลาที่ประวัติศาสตร์อยุธยามีสีสันมากยิ่งขึ้นครั้งหนึ่ง

ไมตรีระหว่างสยาม-ฝรั่งเศสที่เริ่มขึ้นอย่างบริสุทธิ์และตรงไปตรงมา ตั้งแต่บาทหลวง **ล็อมแบร์ต เดอ ลามอต** (Lambert de La Motte) เดินทางจากฝรั่งเศสมาถึงพระนครศรีอยุธยา ใน ค.ศ. ๑๖๖๒ (พ.ศ. ๒๒๐๕) พระนารายณ์ทรงอนุญาตให้บาทหลวงฝรั่งเศสมีเสรีภาพในการเผยแผ่คริสต์ศาสนาได้ในสยาม ชำนาญเป็นที่พอพระทัยแก่พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ จนกระทั่งทรงมีพระราชสาส์นมาฝากฝังคณะบาทหลวง

แต่ด้วยวิสัยแห่งโลกทัศน์ฝรั่งเศสผู้ไม่ยอมหยุดนิ่งที่จะทวีประโยชน์ จึงคิดกว้างคิดไกลสวนทางกับไมตรีจิตฉันมิตรที่สยามหยิบยื่นให้ ฝ่ายฝรั่งเศสเริ่มรุกสยามด้วยความคิดว่าทำอย่างไรจะสถาปนาความสัมพันธ์ทางการทูตระหว่างสยามกับฝรั่งเศสให้แน่นแฟ้น ทำอย่างไรพระนารายณ์จะทรงเข้ารับเปลี่ยนศาสนาเป็นคาทอลิก ทำอย่างไรจึงจะได้ครอบครองบางกอกซึ่งเป็นจุดยุทธศาสตร์เสมือนกุญแจประตูแห่งราชอาณาจักรสยาม และทำอย่างไรจะได้เมืองมะริดของสยามให้เป็นที่ตั้งสถานีการค้าของบริษัทอินเดียตะวันออกของฝรั่งเศส เพื่อความโชติช่วงชัชวาลย์แห่งผลกำไร

หากในทางตรงกันข้าม ตามประสาชาวสยามผู้ไม่ชอบคิดซับซ้อนในระดับสากล และขาดอุดมการณ์ทะเยอทะยานอยากที่จะครอบครองโลก ราชสำนักสยามสนองตอบนโยบายสมานมิตรไมตรีของฝรั่งเศสด้วยมองเห็นประโยชน์แบบพื้นๆ เพียงอยากให้พ่อค้าฝรั่งเศสเข้ามาค้าขายจะได้เพิ่มพูนเงินทองใน

ห้องพระคลัง ส่วนการได้หน้าได้ตาจากการมีพันธมิตรอย่าง มหาอำนาจฝรั่งเศสให้เป็นที่เลื่องลือและเป็นที่เกรงใจบรรดา ประชาชาติชาวตะวันออก หรือเป็นกุศโลบายที่จะใช้ฝรั่งเศสไว้ เป็นพวกเพื่อขู่พวกสยามด้วยกันที่ชอบถือโอกาสก่อกบฏ คง เป็นความมุ่งหมายแฝงเร้นของพระนารายณ์อยู่ด้วย

นับแต่บาทหลวงฝรั่งเศสเหยียบแผ่นดินสยามใน ค.ศ. ๑๖๖๒ (พ.ศ. ๒๒๐๕) แขนงรุกสยามจากฝ่ายฝรั่งเศสเพื่อ สมองผลประโยชน์ตนค่อยๆ ปราบกฏทวีมากขึ้นเรื่อยๆ ผ่าน บทบาทของบาทหลวง พ่อค้า ข้าราชการฝรั่งเศส ราชทูต และแม้แต่กษัตริย์ฝรั่งเศสเอง

เริ่มจากการแลกเปลี่ยนพระราชสาส์นและเครื่องราช บรรณาการ แลกเปลี่ยนคณะราชทูต ส่งการส่งทหารฝรั่งเศส มายึดครองพื้นที่ จากนั้นมีคำสั่งลับจากฝ่ายฝรั่งเศสมายัง ตัวแทนของตนในสยาม โดยปักธงแห่งการรุกรานว่า หากมี โอกาสอันเหมาะสม ให้ยึดสยามเป็นเมืองขึ้น

บาทหลวงลือมแบร์ต เดอ ลาม็อด (Lambert de La Motte) ได้รับแต่งตั้งเป็นพระสังฆราช แห่งเบริธ (Bérythe) และเป็น ผู้แทนพระสันตะปาปา (Vica- rius Apostolicus) สำหรับแคว้น โคชิน-จีน (แคว้นดงเกี้ยว) และ อีก ๕ แคว้นในประเทศจีน ท่าน เดินทางจากฝรั่งเศสเพื่อไปยัง จีน และมาแวะพักที่พระนครศรี ออยุธยาเมื่อ ค.ศ. ๑๖๖๒ (พ.ศ. ๒๒๐๕) ได้พบอุปสรรคในการ เดินทางไปแคว้นโคชิน-จีน ท่าน จึงพำนักอยู่ที่พระนครศรีอยุธยา พระนารายณ์พระราชทานที่ดิน

ให้สร้างวัดและโรงเรียนบ้านเณร (สามเณรลัทธิ) ซึ่งท่านได้สร้าง ถวายแด่ท่านนักบุญยอแซฟ ท่านเดินทางไปมาระหว่างพระ นครศรีอยุธยาและแคว้นโคชิน- จีนหลายครั้ง และมรณภาพที่ พระนครศรีอยุธยาเมื่อวันที่ ๑๕ มิถุนายน ค.ศ. ๑๖๗๙ (พ.ศ. ๒๒๒๒) ศพของท่านฝังที่วัดนัก บุญยอแซฟ พระนครศรีอยุธยา ภาพจาก Dom Guy Marie OURY, Mgr François Pallu ou les Missions Etrangères en Asie au 17e siècle, (Paris : Editions France-Empire, 1985)

พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ กษัตริย์ ฝรั่งเศส เมื่อคณะราชทูตสยาม ไปถึงฝรั่งเศสเมื่อ ค.ศ. ๑๖๘๖ (พ.ศ. ๒๒๒๙) พระเจ้าหลุยส์ ที่ ๑๔ ทรงมีพระชนมายุได้ ๔๘ พรรษา

ฟอลคอน (Constance Phaulkon/Falkon/Gerakis) ขุนนางคนโปรดของพระนารายณ์ เป็นชาวกรีกชื่อคอนสแตนติโน เยรากี (Constantino Gerakis) ได้เข้ามารับราชการในราชสำนักสยามใน ค.ศ. ๑๖๘๐ (พ.ศ. ๒๒๒๓) ได้รับการเลื่อนยศตามลำดับจากออกหลวงสุรสาคร เป็นออกพระฤทธิกำแหงภักดี ได้รับตำแหน่งสูงระดับอัศวินมหาเสนาบดี ที่ออกญาวิไชยเณทร์ใน ค.ศ. ๑๖๘๗ (พ.ศ. ๒๒๓๐) ถูกประหารชีวิตที่เมืองลพบุรีเมื่อวันที่ ๕ มิถุนายน ค.ศ. ๑๖๘๘ (พ.ศ. ๒๒๓๑) ขณะมีอายุได้ ๔๑ ปี

จากภาพเขียนสีน้ำมัน อาจจะมีอายุเก่าแก่ตั้งแต่ราวปลายคริสต์ศตวรรษที่ ๑๗ (ต้นพุทธศตวรรษที่ ๒๓) สมบัติของ ม. ซ็อง โคลด เยรากี (Jean-Claude Gerakis) เมืองมาร์แซย์ ประเทศฝรั่งเศส

นโยบายรุกสยามของฝ่ายฝรั่งเศสลุล่วงด้วยดีในเบื้องต้นแรกเท่านั้น ด้วยในราชสำนักสยามเวลานั้นมีขุนนางคนโปรดเป็นนักเผชิญโชคชาวตะวันตกชื่อ **ฟอลคอน** ยอมทำหน้าที่เป็นไส้ศึกคอยวางแผนอย่างแยบยลและอดทนเพื่อให้แผนการรุกสยามของฝรั่งเศสสัมฤทธิ์ผล ทว่าแท้จริงแล้วบุคคลผู้นี้หวังทรัพย์สินและอำนาจในสยามพ่วงตามไปด้วยถ้าการรุกสยามของฝ่ายฝรั่งเศสประสบความสำเร็จ แต่ชาวสยามกลุ่มหนึ่ง นำโดยพระสงฆ์และขุนนางผู้ใหญ่คือพระเพทราชาผู้ตั้ง ประจวบกับกับสบโอกาสที่พระนารายณ์ประชวร ว่าราชการแผ่นดินไม่ได้ ชาวสยามกลุ่มนี้จึงรวมตัวกันต่อต้านแผนการร้ายนี้

ครั้งเมื่อพระนารายณ์ทรงอำนาจและเริ่มคบค้าสมาคมกับชาติฝรั่งเศสใหม่ๆ ผู้นำฝ่ายสยามอาจยังไม่รู้เท่าทันต่อแผนการรุกสยามของฝ่ายฝรั่งเศส จึงได้แสดงที่ท่าตอบรับมิตรภาพด้วยความบริสุทธิ์ใจ กล่าวคือ พระนารายณ์โปรดเกล้าฯ ให้ส่งราชทูตไปยังฝรั่งเศสก่อน แต่ราชทูตชุดนี้ไปไม่ถึง ด้วยเรือโดยสารถูกพายุคลื่นแถมเกาะมาดากัสการ์เมื่อราวเดือนธันวาคม ค.ศ. ๑๖๘๑ (พ.ศ. ๒๒๒๔) หรือเดือนมกราคม ค.ศ. ๑๖๘๒ (พ.ศ. ๒๒๒๕) พระนารายณ์จึงทรงตัดสินพระทัยส่งราชทูตชุดที่ ๒ ไปอีกครั้ง และราชทูตชุดนี้ได้เข้าเฝ้าพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ณ พระราชวังแวร์ซายส์ เมื่อวันที่ ๒๗ พฤศจิกายน ค.ศ. ๑๖๘๔ (พ.ศ. ๒๒๒๗)

วัตถุประสงค์ในการส่งราชทูตสยามไปฝรั่งเศสทั้งสองครั้งนั้น ไม่น่าจะมีอะไรซับซ้อนมากกว่าการอัญเชิญพระราชสาส์นไปถวายพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ซึ่งมีเนื้อหาสาระเพียงการสรรเสริญและให้ทะนุถนอมมิตรไมตรีต่อกัน

พระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔ ทรงสนองตอบพระราชไมตรีของกษัตริย์สยามที่ทรงทอดสะพานมาด้วยการมอบหมายให้เชอวาลิเยร์ เดอ ช็อม็องต์ (Chevalier de Chaumont) เป็นราชทูตเดินทางมาเฝ้าพระนารายณ์ พร้อมกราบบังคมทูลเชิญชวนพระนารายณ์ให้เข้ารับเป็นคริสตัง ซึ่งเรื่องดังกล่าว ราชสำนักฝรั่งเศสประเมินความสำเร็จล่วงหน้าไว้สูงมาก ถึงกับส่งบาทหลวงเดอ ช็วซีย์ (de Choisy) ร่วมเดินทางมากับคณะ

ราชทูตด้วย เพื่อทำหน้าที่เป็นพระผู้รับสารภาพบาปประจำ
พระองค์พระนารายณ์ ราชทูตฝรั่งเศสชุดแรก เดินทางออก
จากเมืองแบรสต์ ประเทศฝรั่งเศส เมื่อวันที่ ๓ มีนาคม ค.ศ.
๑๖๘๕ (พ.ศ. ๒๒๒๘) โดยมีคณะราชทูตสยามชุดที่ ๒
อาศัยเรือฝรั่งเศสเดินทางกลับมาด้วย

สัญญาอนุรักษสยามอย่างเป็นทางการจากฝ่ายฝรั่งเศส
เกิดขึ้นเมื่อ เซอวาลิเยร์ เดอ โซมีองต์มาถึงสยามและได้เข้าเฝ้า
พระนารายณ์เพื่อถวายพระราชสาส์นของพระเจ้าหลุยส์ที่ ๑๔
ในวันที่ ๑๘ ตุลาคม ค.ศ. ๑๖๘๕ (พ.ศ. ๒๒๒๘) ณ พระ
ที่นั่งสรรเพชญปราสาทพระบรมมหาราชวังพระนครศรีอยุธยา
เซอวาลิเยร์ เดอ โซมีองต์ได้กราบบังคมทูลเชิญชวนพระ
นารายณ์ให้เข้ารับ และยังแสดงที่ทำให้ชาวสยามได้ประจักษ์
หลายประการในฐานะราชทูตจากประเทศมหาอำนาจและ
ศักดิ์ศรีแห่งฝรั่งอารยะในวันที่เข้าเฝ้าองค์สมเด็จพระแห่ง
สยาม เช่น ต้องสวมรองเท้า ไม่คลาน ไม่ถอดหมวก ต้องมี
เก้าอี้ที่นั่งหน้าพระพักตร์ และมียินยอมให้พระนารายณ์ประทับ
สูงเกินไปกว่าตนมากนัก

ฝ่ายสยามได้เริ่มประจักษ์ถึงฤทธิ์เดชฝรั่งเศสหรือพวก
ฝรั่งอย่างเป็นทางการในวันนั้นเอง

และเมื่อรู้ตัวแล้ว สยามได้แสดงท่าทีโต้ตอบอย่างไร?
ไม่เป็นไร...เกรงใจ...อดกลั้น...แสร้งโง่...และถนอม
น้ำใจ

ทว่า ที่สำคัญต้องไม่ลืมกำพืดวิถีคิดแบบสยาม ซึ่งมัก
นำคำสอนของหลวงตาวัดข้างบ้านที่ชอบเตือนสติหากเจอ
เรื่องขวางจิตขวางใจใดๆ ให้คิดเพียงว่า "มันก็เป็นเช่นนี้เอง"
นี่แหละ คือท่าทีสนองตอบจากฝ่ายสยาม

ทั้งๆ ที่ฝ่ายสยามรู้ตัวบ้างแล้ว หากแต่ด้วยโลกทัศน์
ดังกล่าว พระนารายณ์ทรงสนองไมตรีตอบฝ่ายฝรั่งเศส ผู้คิด
กว้าง คิดไกลมากยิ่งขึ้นกว่าเพียงการเจริญสัมพันธไมตรี และ
ตอบท่าทีท่านราชทูตฝรั่งเศสผู้เอาแต่ใจตนเองด้วยการแต่งตั้ง
คนดี คนสุภาพ คนฉลาด และคนมีประสบการณ์ รวมสาม
คนเป็นคณะราชทูตไปเจริญสัมพันธไมตรีกับฝรั่งเศส ผู้เป็น